Turkish Studies
International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/16 Fall 2015, p. 183-192
DOI Number: http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.8935
ISSN: 1308-2140, ANKARA-TURKEY

TÜRK NİNNİLERİNİN DİLBİLİM VE DİL FELSEFESİ TEMELLİ ÖZELLİKLERİ*

*Özgür Kasım AYDEMİR***
*Nermin ER AYDEMİR****
*Tuğba BABACAN*****

Özgür, özgün ve ilkeli düşünür kimliğini titiz çalışmaları ve Türkçe sevdası ile hayatına nakşeden Prof. Dr. H. Ömer KARPUZ hocamıza saygı ve şükran ile...

ÖZET

Ninniler, tarihi süreç boyunca bireyin öncü eğitiminde işlevsel özelliğe sahip kültür ögeleri olarak kullanılmışlardır. Salt ses tekrarı ya da işlevsiz anlatılar olarak değerlendirilmemesi gereken Türk ninnilerinde, Türk kültürünün temel özellikleri ve buna bağlı evren tasavvuru görülebilmektedir. Bu gerekçe ile kendisi de bir oyun formunun parçası olan ninnilerin içeriği geleneksel oyun kavramına ilişkin verileri barındırmaktadır.

Geleneksel eğitim süreci içerisinde kültürel devamlılığın sağlanmasına, Türk kültüründe ninnilerin sonrasında ağırlık kazanan geleneksel oyun türleri etkili olmaktadır. Böylelikle ninnilerle hayata hazırlanan ve içerisindeki oyun unsuru ile sonraki evreye alışan kişinin özgün dünyası, Türk toplumunun kültür dairesi içerisinde kurgulanabilmektedir. Bu bağlamda geleneksel Türk oyunlarının temel özellikleri ve ülküsel kazanımları ninnilerin dilinde de somutlaşmıştır ki belirlemiş olduğumuz ortaklıklar kültürel devamlılık adına önem taşımaktadır. itel araştırma yöntemine dayalı yürütülen bu araştırmada, Türkiye Cumhuriyeti sınırları içerisindeki tüm bölgelerden derlenmiş 1651 ninni metninden hareketle ninnilerin içerisindeki oyun kavramı üzerine, Gadamer'ın görüşleri ağırlıklı olmak üzere felsefi çözümlemeler gerçekleştirilmiştir. Ardından oyun kavramının felsefe eksenli çözümlemelerinden hareketle kaynak kişilerden derlenmiş ninnilerin içerisindeki oyun olgusu, geleneksel Türk oyunları ile birbirine eklemli bütünlük içerisinde ele alınmış. öylelikle oyun

---

* Bu makale "1. Uluslararası Türk Dünyası Çocuk Oyun ve Oyuncakları Kurultayı'nda "Türk Ninnilerinde Yaşayan Oyun Kültürünün Felsefî Özellikleri ve Sürdürülebilir Eğitim Uygulamaları" adlı sunulmuş ancak yayımlanmamış bildirinin geliştirilmesi ve daha kapsamlı bir metne dönüştürülmesi ile oluşturulmuştur.

Bu makale Crosscheck sistemi tarafından taranmış ve bu sistem sonuçlarına göre orijinal bir makale olduğu tespit edilmiştir.

** Doç. Dr. Pamukkale Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, El-mek: okaydemir@gmail.com

*** Okt. Pamukkale Üniversitesi, Türk Dili ve Kültürü Uygulama ve Araştırma Merkezi, El-mek: nermine@pau.edu.tr

**** Arş. Gör. Pamukkale Üniversitesi Eğitim Programları Ve Öğretim ABD. El-mek: tugbabacan@gmail.com

kavramının geleneksel kültürümüzdeki özellikleri dilbilim ve kültür felsefesi içerisinde değerlendirilerek, eğitim bağlamında uygulanabilir modellerin oluşturulabilmesi adına öneri ortaya koyulmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Türk kültürü, Türk dili, oyun, ninni, dil edinimi, felsefe, dilbilim, eğitim bilimleri.

LINGUISTICS AND LANGUAGE PHILOSOPHY BASED FEATURES OF TURKISH LULLABIES

ABSTRACT

Lullabies are cultural traits used as functional early childhood education tools throughout the history. Turkish lullabies should not be considered as mere vocal repeats or non-functional texts. Turkish lullabies contain key features of Turkish culture and her imagination of world. As a part of a game concept herself, lullabies contain data about traditional game concept.

Post-lullaby traditional game types are effective in Turkish culture to preserve cultural continuity throughout traditional education course. A person gets used to the life and and builds his/her personal world-view inside the Turkish cultural codes thanks to the games involved in lullabies. Hereby language of lullabies reflects the key features and ideal goals of Turkish culture and as we mentioned before, these factors are important to preserve cultural continuity. In this research, which is based on qualitative research method, 1651 lullaby texts are collected from the all regions of Turkish Republic and inspected philosophically based on Gadamer's views. Then, game concepts inside the collected lullaby texts are philosophically analysed in parallel with traditional Turkish games and the results are discussed within linguistics and cultural philosophy. Hereby we tried to build applicable educational models based on the key features of the game concept of our own culture codes.

STRUCTURED ABSTRACT

Our article is based on reviewing in philosophy of science (hermeneutic),neurolinguistic, community linguistics (Sociolinguistic) and discourse analysis with the basis of our original method applied an interdisciplinary approach to linguistics, pragmatics, philosophy of language, axiology and pedagogy.In context relation, French philosopher Michel Foucault who focus on power concept not particularly ideological, his concept of discourse and fiction for the settlement of its historical texts is applied in this study.

Game theory in the history of philosophy emerges as a major area of contemplation and when the functional structure of the game concepts and their properties in the Turkish culture is not handled by the philosophical dept, it will be inevitable to obtain superficial and formal results.

Simulative fictional universe of the transition process is coincides with an important concept applied in the philosophical disciplines in

the context of (hermeneutics) with the leading Gadamer. Game, lullaby is the first game process with the result of our determination which is based on philosophical fiction,so we can claim that,it was the first traditional form of the game.Moreover, lullabies constructed with the game features procedure and commonly known as traditional expressions,ıt is not only songs just before sleep.

Mesmerisering characteristic of lullabies emerges as being fascinatined by individuals (infants and / or young children) in the real sense of the philosophical games and activities and including themselves. Used word team is important when it is considered as premise training process involving voluntary basis.15432 words, identified in the article, have been studied based on meaing of the word, the linguistic and cultural backgrounds and functions. Also, the lullabies, reinforcing the formation of language acquisition in the perception stage with the game fiction, has content for transfering values of Turkish culture universe system.

Lullaby said, that means, the individual's future notifications who is subjected to the game, include in 1000 analyzed Turkish lullaby. Mentioned findings can be assessed in the context of the educational process continuity and limitless. In this respect, it includes in the context of science education for sustainable diversity training also evaluating as a database features, in association with diversity of role models, the richness of meaning of the universe based on cultural diversity.

In our article, we try to emphasize the importance of lullabies in terms of the language acquisition process and the charm, based on the philosophical context fiction games features, it is embodied that lullabies are an important data source to be used for sustainable educational practices.When the absence of an element used in daily life by developing awareness of the richness of the cultural and educational specified on lullabies; deep-rooted cultural experience ,only for child sleeping,meaningless but creating the perception of compatible audio stack, a new generation deprived of the educational process, deprived of the traditional thoughts and feelings against one type of wealth desires of the human form of globalization, will not even fight.In order to prevent this situation,Turkish lullabies ,which is a unique cultural treasure, have come distilled the lives of wise, are expecting to be removed with scientific and educational association and waiting for its own place in the life,Especially for this situation,we can specify that the new generation, squeezed between elements of foreign cultures and during language acquisition period based on shallow forms of communication and translation from other languages, need.

Post-lullaby traditional game types are effective in Turkish culture to preserve cultural continuity throughout traditional education course. A person gets used to the life and and builds his/her personal world-view inside the Turkish cultural codes thanks to the games involved in lullabies. Hereby language of lullabies reflects the key features and ideal goals of Turkish culture and as we mentioned before, these factors are important to preserve cultural continuity. In this research, which is based on qualitative research method, 1651 lullaby texts are collected from the all regions of Turkish Republic and inspected philosophically based on Gadamer's views. Then, game concepts inside the collected lullaby texts are philosophically analysed in parallel with traditional

Turkish games and the results are discussed within linguistics and cultural philosophy. Hereby we tried to build applicable educational models based on the key features of the game concept of our own culture codes.

As a result, particular in Turkish, the transformation of philosophy and linguistics-based basic judgments stated in our article and operating in the formal education, in general, removing the dusty treasure which is vital in the context of the continuation of Turkish culture and including the daily life,we state that it will be possible to build the future with the help of tradition.

Keywords: Tukish culture, Turkish language, game, lulaby, language acquisition, philosophy, linguistics, educational science.

I. Giriş:

Bireyin ve toplumun gelişiminde farklı yöntemlerin benimsenmesine karşın, aktarılması amaçlanan bilginin eğitim bilimleri bağlamında kurgulanmasının gerekliliği, akademik camiadan öte günümüzde insanoğlunun "a priori bilgi"si özelliğine sahiptir. Eğitimsel olguların özne üzerindeki etki alanı ise insanın dünyaya gelişi ile eş zamanlıdır. Günümüz eğitim sosyolojisinin okullaşmaya dayalı olarak yeniden üretilen kültür ögeleri üzerinden toplumsal ilişkiler ağını kurgulama ve çözümleme çalışmaları üzerine odaklanmasının öncesinde, bireyin ve toplumun temel kültürel kodlarının oluşumu için okullaşma sürecinin ilk yılları dahi yetersiz kalmaktadır. Çünkü ilk yıllarda dil edinimine dayalı olarak algı dünyası biçimlenen birey(ler) için bu dönemde maruz kaldıkları iletiler, onların karakteristik yargılarına zemin hazırlayabilmektedir. Bireyin hayatta bulunduğu ilk yıllarında yaşamakta olduğu bu stratejik süreç, dil edinimi sürecidir ki bu durumun zaman zaman dil öğrenimi süreci ile karıştırılması, dilbilimsel bağlamda yanlış sonuçlara ulaşılmasına yol açmaktadır.

"*Bireyin "dil edinim dönemi" olarak tanımlanan evre, sadece dil öğrenim süreci değildir. Bu dönemde, bir anlamda kişinin anlama evreni de oluşmaktadır. Zira, "Bebeklerin çevrelerinde konuşulan, özellikle de kendileriyle konuşulurken kullanılan dili, öğrendiklerinin farkına varmadan öğrenmelerine dil edinimi denir. Böyle söylendiğinde dil ediniminin yalnızca bir tür dil öğrenme olduğu anlaşılırsa, bu çok eksik, hatta yanlış olur. (...) Dil edinimi dönemindeki bebekler dili edinirken aynı zamanda bu iş için öngörülmüş olan dil merkezlerinin nöronlarını kullanarak dil merkezlerini işler duruma getirir, yani bir bakıma dil merkezlerini oluştururlar (Huber 2008: 78)." Dili, anlam evreninin, özgün işaretlemeler sistemine sahip yansımaları olarak değerlendirecek olursak dil edinim dönemini, bireyin anlamlandırma evreninin ana hatlarıyla oluştuğu dönem olarak tanımlayabiliriz. Bu nedenle, dil edinimi döneminde muhatap olunan dil birlikleri, hayatın diğer döneminde muhatap olunanlara oranla çok daha etkilidirler* (Aydemir 2013: 1293)." Belirtilen bağlamda değerlendirildiğinde geleneksel yapı içerisinde dil edinimi döneminde sıklıkla muhatap olunan dil birlikleri olarak ninniler karşımıza çıkmaktadır. Salt ses tekrarı ya da işlevsiz anlatılar olarak değerlendirilmemesi gereken Türk ninnilerinde, Türk kültürünün temel özellikleri ve buna bağlı evren tasavvuru görülebilmektedir. Kişinin (bebeklerin/küçük yaştaki çocukların) uyku öncesi süreçte gönüllü olarak dinledikleri ninniler bir anlamda onları simülatif duygu ve düşünce dünyalarına uğurlama sürecindeki sözlü ezgileridir. Simülatif kurgusal evrene giriş süreci, başta Gadamer öncülüğündeki yorumbilim (hermeneutik) bağlamında uygulanan felsefî disiplinler içerisinde önemli bir kavram ile örtüşmektedir: Oyun. Belirtilen felsefî kurguya dayalı tespitimizin koşutunda ninnilerin bireyin içerisinde bulunduğu ilk oyun süreci olduğunu, yani Türk kültüründe muhatap olunan ilk geleneksel oyun formu olduğunu iddia edebiliriz. Üstelik, oyun özelliği taşıyan

bir sürecin kurgulandığı ninniler, yaygınlıkla bilindiği üzere sadece uyku öncesinde söylenen geleneksel ifadeler değildir. Bu konudaki "*Eksiklerden bir tanesi, bebeklerin uyandırılırken de ninnilerin söylenmesinin belirlenememesidir. Halk bilimcilerin, ninnilerin bu yönünü tespit edemedikleri anlaşılmaktadır. (...) Halk bilimcilerin eksik bıraktıkları bir başka konu da bebeklere uyandıktan sonra yani uyanıkken de ninnilerin okunmasıdır. (...) Dolayısıyla ninnilerin bebekleri uyutmanın yanında; bebekleri eğlendirmek, onları sevmek ve iletişim kurmak için de söylendiği anlaşılmaktadır* (Demir, Demir 2010: 15-16-17)." ki derlenmiş ninnilerin içeriği ile bu tez doğrulanmıştır.

Oyun kavramı felsefe tarihi içerisinde önemli bir tefekkür alanı olarak karşımıza çıkmaktadır ki Türk kültüründeki oyun kavramının işlevsel yapısı ve özellikleri de felsefî derinliği ile ele alınmadıkça yüzeysel ve biçimsel sonuçlarla yetinilmesi kaçınılmaz olacaktır. Geleneksel bağlamdaki her kültür ögesi gibi oyun kavramı da zaman geçirme, eğlence ve nostalji üçgeninden kurtarılarak felsefe düzleminde değerlendirildiğinde öznenin (bireysel ya da toplumsal özne[1]) oyuna düşkünlüğü ve sevgisi de gerekçelendirilebilinecektir. Zira yorumbilime dayalı felsefî yaklaşımlarca "*Temelde oyun amacına yalnızca eğer oyuncu oyunda kendisini yitirirse ulaşır. (...) deyim yerindeyse, bize baskın çıkacakları ve bizi mağlup edecekleri ve galebe çalacakları ölçüde onlara kapılırız. Oyunun oyuncu için çekiciliği işte tam bu rizkte ikamet eder. (...) Oyunun eylemi ya da fiilliği oyuncuda değil, oyunun kendisinde mevzilenir; oyun oyuncuyu büyüleyen, oyuna sürükleyerek orada tutan şeydir* (Arslan 2002: 347-348)." Bu bağlamda ele alındığında bebeklerin ya da çocukların uyku öncesi sükûnetle dahil oldukları aşkın[2] süreci yaşatan ninniler de felsefî bağlamda oyun olarak nitelendirilebilmelerinin yanında kendi içerisinde de oyunları, kurmacaları barındırmaktadır. Böylelikle kendisi de bir oyun formunun parçası olan ninnilerin içeriği, geleneksel oyun kavramına ilişkin verileri barındırmaktadır. Üstelik bu verileri içeren iletiler, beyinde dil merkezinin nöronlarını kullanarak (hatta ilk kez etkinleştirerek) bireyin temel bilgi kodlarını oluşturmaktadır. Böylelikle sonrasında üzerine inşa edilecek, eklenecek bilgilerin işlevsel uyumu bireyin eğitim hayatındaki başarısına olumlu yönde etki edebilecektir. Ezgili söyleyişin ve ses tekrarının ilgi çekici ve akılda kalıcı işlevi de göz önünde bulundurulduğunda ninniler üzerinden aktarılan bilgilerin sürdürülebilir eğitim olgusuna yönelik ne denli kalıcı ve güçlü bir temel oluşturduğu nörolojik bir gerçekliktir.

Araştırmanın yapısal sınırlarının koşutunda ana hatlarıyla ele alınan kavram alanları ve değerlendirmeleri sadece Türkiye Cumhuriyeti sınırları içerisinden derlenmiş ninni metinleri üzerine inşa edilmiştir. Daha kapsamlı bir araştırmanın Türk Dünyası Ninnileri üzerine gerçekleştirilmesi ümit edilmektedir.

II. Yöntem:

Makalemizde dilbilim, edimbilim, dil felsfesi, değerler felsefesi, ve eğitim bilimlerine dayalı disiplinlerarası yaklaşımla uygulanan özgün yöntemimizin dayanakları felsefe içerisinde yorumbilime (hermeneutic), dilbilim içerisinde sinirdilbilime (nörolinguistic), toplum dilbilime (sociolinguistic) ve söylem çözümlemesine (discourse analysis) dayanmaktadır. Demir ve Demir (2010)'in Türkiye'nin muhtelif bölgelerinde bizzat kaynak kişilerden derlenerek kayıt altına alınmasıyla oluşturulmuş Türk Ninnileri adlı kitabında yer alan 1651 ninniden 1000'i üzerinde değerlendirme yapılmıştır. Çalışmanın örneklemini oluşturan 19632 kelime geçiş değerine sahip

[1] Failin tekil olduğu durumlarda bireysel özne, tekil olmadığı durumlarda ise kitle (mass) özelliği taşıyıp taşımadığı sorgulanmaksızın toplumsal özne tanımlaması geçerli olmaktadır.

[2] Deneyimsel sürecin ötesini tanımlayan "aşkınlık"a ilişkin öncü veriler, Ortaçağ felsefesinde Aristoteles'in on kategorisinin kapsamına, diğerlerinin ötesinde (aşkın) oldukları için alınmayan nitelikler aracılığı ile sunulmuştur. Aşkınlığı, daha sonra ele alan Immanuel Kant ise, bu terimin transendantal terimi olan farklılığına vurgu yapar. Bu bağlamda, bildiride kullanılan "aşkın" terimi de, Kant'ın vurguladığı üzere kollektif algı düzlemindeki transendantal kavramında farklı olarak bireysel duyu temelli özgün ve ileri düzeydeki düşünce evrenine işaret etmektedir.

1000 farklı ninni, nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemeye dayalı olarak ana hatlarıyla değerlendirilmeye çalışılmıştır. Araştırmanın bütüncesinin (corpus) seçiminde Türkiye Cumhuriyeti sınırları içerisinde her bölgeden ninni metninin seçimine, belirli bölgeler üzerine yığılma oluşmamasına özen gösterilmiştir. Araştırmada incelenmek üzere ele alınan ninniler söylem çözümlemesine tabi tutulmuştur. Dilbilim alt dalı niteliğindeki söylem çözümlemesi, yorum çalışmalarının dünyada yoğunluk kazandığı bir dönemde gerçekleşmiştir. "*Omurgası dilbilim, edebiyat, dinbilim, toplumbilim, düşünbilim benzeri bilim dallarına dayanmış olsa da ortak niteliği olan yorumlama edimi sonucu kimi yorumlayıcı çalışmalarda, söylem teriminin sözel ya da yazılı alandaki kaplamına yönelik de bir düşünsel karmaşa bulunmaktadır. Oysa dilbilim içerisinde söylem terimi, bu karmaşayı ortadan kaldırmak için kullanılmaktadır. Yazılı ifadeleri karşılayan metin adlandırımı karşısında söylemim kaplamı, sadece sözlü ifadeleri değil yazılı ifadeleri de içermektedir. Söylem terimi ile metin arasındaki önemli ayrımlardan birisi de söylemin toplumsal bağlam ile olan ilişkisidir.* (Aydemir 2011: 94)" Bağlam ilişkisinde özellikle ideolojik değil felsefe bağlamlı iktidar kavramına odaklanan Fıransız düşünür ve dilbilimci Michel Foucault'un söylem kavramı ve onun tarihi metin[3]lerin çözümlenmesine yönelik kurgusu, çalışmamızda uygulanmıştır.

III. Bulgular:

Ninnilerin cezb edici özelliği, bireyin (bebeklerin ve/veya küçük çocukların) kendisini kaptırarak gerçek anlamdaki felsefî oyun sürecini işlettiği ve dahil olduğu etkinlik bağlamında karşımıza çıkmaktadır. Gönüllülük esasıyla dahil olan bu oyun sürecinin öncül eğitim faaliyeti olduğu da göz önünde bulundurulduğunda, kullanılan kelime kadrosu önem arz etmektedir. Öncül eğitimin somut sözcüklere dayalı olması, bireyin henüz dil edinimi sürecini tamamlamamış olması bağlamında dikkate alınması gereken bir durumdur. Bu doğrultuda dikkat çekici bir işleve de sahip olan yansıma sözcükler, edatlar ve nida ifadeleri dışta tutulduğunda geriye sözcük işletim varlığının %78,6'sına karşılık gelen 15432 sayısına ulaşmış oluyoruz. Tespit edilen bu değerden hareketle, ninnilerin anlamsız ve işlevsiz bir ezgi türü olarak tanımlanamayacağı belirtilebilir.

İşletilen, sözlük maddesi olarak kullanılan anlamlı sözcükler, somut ve soyut anlam evrenine dayalı olarak değerlendirilmiştir. Dilbilimin öncü temsilcilerinden ve Amerikan yapısalcılığının kurucularından Edward Sapir, dilin kavram alanına ve kültürel özelliklerine vurgu yapan çalışmalarında bir dildeki soyut kavramların ancak ileri düzeyde eğitim almış kişilerce kullanılabileceği varsayımında bulunmaktadır. Derlenen ninnilerin kaynak kişileri incelendiğinde ileri derecede eğitim alan ya da büyük şehirlerde yaşayan bir kitle özelliği görülmemesi ve ninnilerin hedef kitlesinin yaş-algı düzeyleri göz önünde bulundurulduğunda soyut anlamlı sözcüklerin istisnaî kullanım oranına sahip olması gerekir. Ancak belirlenen 15432 anlamlı sözcüğün %9,32'sine karşılık gelen 1439 soyut anlamlı sözcük kullanım değeri, belirtilen teori ve kullanım bağlamı dolayısıyla yüksek bir değer olarak kabul edilebilir. Bu durum, ileri düzeydeki formel eğitim düzeyinden öte derinlikli kültür düzeyinin varlığı ile açıklanabileceği gibi, oyun kurgusuna sahip ninnilerin gerçeklik evreninden kişiyi ülkü evrenine götürmesi ile de açıklanabilecektir.

Ninnilerdeki oyun kurgusu içerisinde muktedir olması (güçlü, sağlıklı, zengin, hoş gönüllü, "büyük adam" vs.) yönünde çabalarının sonuç vermesi arzu edilen çocuklara, aynı zamanda asıl muktedir olan Yaradan'ın karşısındaki aciziyetin bilinmesi ve kabul edilmesi de telkin edilmektedir. Bu durum bir anlamda oyun sürecinin faili gibi görünen bireyin aslında oyunun

[3] M. Foucault, bu tarz söylem çözümlemelerini "arkeolojik söylem çözümlemesi" olarak tanımlamıştır. Ayrıntılı bilgi için bkz: Bernauer J.W. (2005). *Foucault'un Özgürlük Serüveni Bir Düşünce Etiğine Doğru*, Çeviren: İsmail Türkmen, Ayrıntı Yayınları, İstanbul ve Keskin F., 1999. *Söylem, Arkeoloji ve İktidar*, Doğu Batı Dergisi, S.:9, s.: 15-23.

içerisinde konumlanmış olmasına dayalı felsefe kurgusuyla da örtüşmektedir. Dinsel ve kültürel değer sistemi ile ilişkili olan bu kurguda, çok sayıda ve farklı amaca odaklanmış oyuncular (sağlıklı olması istenen oyuncu, güzel olması istenen oyuncu, zengin olması istenen oyuncu, uzun ömürlü olması istenen oyuncu, imanlı olması istenen oyuncu, alim olması istenen oyuncu vs.) olmasına karşın onların dahil olduğu oyunun bir tek muktedir faili olduğu öğretisi bulunmaktadır. Ancak ninnilerde "kader, tevekkül, baht, alın yazısı" ifadeleri ile karşılığını bulan bu durumun varlığı, ninni metinlerindeki kurguda çocuğun mücadele etmemesini, azimli davranmamasını da koşullamaz. Ninnilere muhatap olan bireye, oyunun sınırlarının kendisi tarafından çizilmediğini bildirilmekle birlikte, kendi oyun/etkinlik alanını genişletebilmek adına çaba sarf etmesi gerektiğini de öğretilmektedir. "Şu dağdan çıktım yayan, gel bu dertlere dayan", benzeri tespit edilmiş Türk ninni söylemi; gelişimin önünün açıklığı, sınırların geliştirilmesi adına uygun yöntemler bağlamında sarf edilmesi gereken çaba ve ödül mekanizmasına dayalı eğitim uygulaması modeli olarak karşımıza çıkan bir özelliği taşımaktadır.

Doğa sevgisi gibi evrensel algı düzeyi derlenmiş olan ninnilerde, oyun kurgusu içerisinde öz iradeyle benimsenmektedir. Bu özelliğin yanı sıra evrensel değer özelliğine sahip doğa sevgisi, yerel kültürel değerlere (dinî ve mitolojik kökenlere) dayalı olarak işletilmiştir. Böylelikle ninnilerde, doğa sevgisinin olumlulandığı oyun kurgusu ile okul öncesi eğitim sürecinde sunulan evrensel kodlamaların yerel temelleri atılmış olmaktadır. Ağaç kültü, su kültü, dağ kültü, yaradılmış olmaları, nimet addedilmeleri gibi özelliklere sahip olmakla birlikte bitkilerin ve hayvanların çocuğun hizmetine adanmış yaşam paydaşları oluşu ninnilerin oyun kurgusundaki önemli kurallarından birisidir. "Pınarda akan su yavrum gibi duru", "uyuyup büyüyecek çayırlarda yürüyecek", "dağlar kadar boyun olsun, sular kadar ömrün olsun", "ali emmimiz kurt dayımız, tavşan bizim nineciğimiz", "yüce dağ başında yatmış uyumuş", "saksımda goncamsın, tarlamda darı bebek, uyu bebek uyu bebek" örneklerinde belirlemiş olduğumuz özellikler görülmektedir.

Dil edinim döneminde algı evrenlerinin oluşumunu oyun kurgusuyla pekiştiren ninniler, Türk kültür evreninin değerler sisteminin akatarımına yönelik içeriğe de sahiptir. Bu doğrultuda; "Allah deyip uyuttuğum, ninni yavrum ninni! (...) Al bayrağı öpe öpe, ninni yavrum ninni! (...) Sen vatana hizmet eyle ninni yavrum ninni! (...) Vatan bayrak sağ olsun ninni yavrum ninni! (...) Ak sütlerim helal olsun ninni yavrum ninni! (...)" ninnisinde milli ve manevi değerlerin yüceliği bireyin en yüksek düzeydeki alımlama sürecine yine en etkin yöntemle, oyun ile sunulmaktadır. Belirtilen içeriğe, incelemiş olduğumuz ninni metinleri içerisinde geçen; "Hak'tan geldi benim yazım", "Hu dervişler dervişler, Hak yolunda durmuşlar", "Allah deyip kundak sardım, besmeleyle ak süt verdim", "Gökyüzünde olur Ülker, ciğerciğim yanar tüter, Konya'daki Molla Hünker, o da sana himmet etsin", "ninni deyip belediğim, al dolağı doladığım, bir Mevla'dan dilediğim, dilek kuşum sana ninni" ifadelerini de örnek olarak gösterebiliriz.

Genelde evlada, özelde ise eğitime tâbi tutulan bireye verilen değer, bir ninnide geçen "ölürüm ben sana ölürüm, rüyalarımda seni görürüm, sen ağlama bebeğim, senin için ölürüm" ifadeleri ile açıkça belirtilirken sevgi duyulan oyuncu/öğrenci/çocuk bir talih ve baht kaynağı olarak da görülmekte, kendisine birey olarak bu yönde de değer verilmektedir. Empatinin çok ötesindeki bu kurguyu ninnilerde dinleyen birey hem saygınlığının bilinci ile hareket etmeye hem de kendisine verilen değerin bildirimi ile mutluluk duymaya yönlendirilerek motive edilmektedir. Yine incelemiş olduğumuz bir ninnide geçen "soğan ekmek bulamazdık, bundan evveli, yağa bala garrah oluk, oğlum geleli" ifadesi hem belirtilen bağlama hem de sürdürülebilir eğitim anlayışının motivasyon kaynağına örnek oluşturabilmektedir.

Doğa bilimleri bağlamındaki deneyimsel bilginin aktarımına ilişkin unsurlar da Türk ninnilerinin oyun dünyasında, öncül eğitim birimi olarak yer almıştır. Bu doğrultuda incelenen ninnilerde yer alan "Dünya dönüyor ninni, güneş batıyor ninni", "gökte yıldız oynuyor, gözüm

yavruma doymuyor", "kavak gibi boylar, söğüt gibi dallar, beşik gibi sallar, nenni bebeğim nenni" ifadeleriyle örneklendiği üzere, ninnilerde görülen eğitim odağı salt manevî ögelerden değil somutluklara ve dış dünyayı tanımaya dayalı pozitif bilimlere ilişkin öncül ögelerden de oluşmaktadır.

Ninni söylenen, yani oyuna tabi tutulan bireyin geleceğine ilişkin istek bildirimleri, incelenen 1000 Türk ninnisinin tamamında hakimdir. Belirtilen bulgu, bir anlamda oyun formundaki eğitim sürecinin sürekliliği ve bitimsizliği bağlamında değerlendirilebilir. Bu isteklerin kısa vadeli olanları; çocuğun "uyuması, büyümesi, yürümesi, koşması, konuşması" iken uzun vadeli olanları ise "mektebe gitmesi, Hak yolunda yürümesi, yiğit olması, adam olması, mert olması, güzeller güzeli olması, askere gitmesi, âlim olması, helal mal sahibi olması, malını yoksulla paylaşması, kızların etrafında pervane olması" gibi çeşitlilik göstermektedir. Ayrıca gülen yüzün hiç solmaması ve esirgenme isteği tüm zaman formlarına hakimdir. Bu doğrultuda rol model çeşitliliği, kültürel zenginliğe dayalı anlam evreninin zenginliği ile ilişkilendirilerek, eğitim bilimleri bağlamında sürdürülebilir eğitim çeşitliliğine yönelik veri tabanı olarak da değerlendirilebilecek özelliği barındırmaktadır.

IV. Sonuç:

Türk kültüründeki geleneksel oyun formuna yönelik değerlendirmelerin felsefeye dayalı olarak yapılmasına binaen, işlevselliği bağlamında devamlılığı gerekli görülüyorsa, ninnilerle başlatılan felsefe temelli işlevsel eğitim ögeleri, mutlaka eğitim sistemi içerisinde de kullanılmalıdır. Aksi takdirde, orta yaş ve altı anne-babaların neredeyse "dandidi dandini dastana, danalar girmiş bostana..." ninnisi dışındaki eğitim ve kültürel devamlılık bağlamında değeri bulunan içeriğe sahip ninnilerin bil(e)memesi kaçınılmazdır.

Bu bağlamda oyunların, bireyleri ve kitleyi kendi içine çeken yapısı temel olmak kaydıyla, dilsel oyunların tecrübeye dayalı olarak kurgulandığı Türk ninnilerinin de bu yönüyle ele alınabileceği belirtilebilir. Nihayetinde salt ezgili söyleyişe dayalı anlamsız ses tekrarlarından ibaret olmayan, tecrübî bilgi ve kültürel kökenlere dayalı sürdürülebilir öncül eğitim birimi ilişkisinde değerlendirilmesi gerektiğini düşünülen ninniler, Türk kültür mirasının önemli unsurlarındandır. Nitekim, ninniler belirtilen özelliklerine dayalı olarak UNESCO'nun "Somut Olmayan Kültür Mirası" kategorisinde değerlendirilebilmektedir.

Gerek dil edinim süreci dolayısıyla, gerek felsefî bağlamdaki oyun kurgusuna dayalı cazibesi ve özellikleriyle önemini vurgulamaya çalıştığımız ninnilerin sürdürülebilir eğitim uygulamaları açısından kullanılması gereken önemli bir veri kaynağı olduğu makalemizdeki sınırlı bulgularla da somutlanmıştır. Belirtilen kültürel ve eğitimsel zenginliğin geliştirilerek günlük yaşamın bilinçle kullanılan bir ögesi olmaması durumunda ninniler üzerine; salt çocuk uyutmaya yarayan anlamsız ancak uyumlu ses yığınları algısı oluşturularak köklü bir kültürel deneyimden, eğitim sürecinden mahrum kalan yeni nesil, küreselleşmenin arzuladığı tek tip insan formuna karşı geleneksel duygu ve düşünce zenginliğinden mahrum kalarak, mücadele dahi edemeyecektir. Bu durumun önüne geçebilmek adına Türk ninnileri, bilgelerin hayatlarından damıtılagelmiş eşsiz bir kültür hazinesi olarak tozlu sandığından bilim ve eğitim birlikteliğiyle çıkarılmayı ve hayatın içerisinde kendisine yer açılmasını beklemektedir ki bu duruma özellikle dil edinim dönemlerinde sığ iletişim formları yabancı dilden yaapılan çevirilere dayalı olaran yabancı kültür ögeleri arasında sıkışmış olan yeni neslin ihtiyaç duyduğunu belirtebiliriz.

Disiplinlerarası bilimsel incelemelerden dayanak alan eğitim uygulamaları ile kimlik inşasına dayalı köklü niteliğini sürdürebilcek olan Türk ninnilerinin salt hamasî nostaljik özelliğe büründürülmesinin, -iyi niyetli yaklaşımlar olmakla birlikte- ninnileri güncel hayattan çıkarmaya hizmet edeceğini düşünmekteyiz. Türk dilinin, Türk evladı ile ilk temas biçimlerinden olan

ninniler, Türkçenin taşıdığı/yansıttığı önemli kültür kodlarından ve eğitim unsurlarından biridir. Bu doğrultuda ninnilerin işlevini bireyi uykuya sürüklemenin geleneksel aracı olarak değerlendiren yaklaşım bir anlamda dilin işevinden bîhaber olduğunu da ifşa etmektedir. Kimliğin varlığının kültürel devamlılığa bağlı olması ve bunun da dilin işevi ile bütünleşik olması koşutunda; "*Bir dilin işlevsel gelişmişliği, genelde karmaşık olmasına karşın esnek, güçlü yapısı ve işletiliş yaygınlığı ile ilişkilidir. Bu da onu oluşturanlarınüstün düşünsel, kültürel gelenekleri ve kullanımsal etkinlikleriyle gerçekleşebilir. Türkçe, bu bakımdan bugün birçok dilin sahip olamadığı gelişmiş özelliklere sahiptir. Onun anadili olarak genel iletişim dili olma özelliği yanında, gelişmiş bir eğitim, bilim ve sanat dili olma özelliklerine sahip olması, işte bu gelişmişlikten kaynaklanmaktadır* (Karpuz 2006: 208-209)." hükmünün Türçenin ve Türk kültürünün önemli zenginliklerinden olan ninniler için de geçerli olduğunu belirtebiliriz.

Sonuç olarak makalemizde belirtilen felsefe ve dilbilim temelli yargıların göz önünde bulundurularak dönüştürülmesi ve formel eğitim bünseyinde işletilmesi durumunda özelde Türkçenin genelde ise Türk kültürünün devamlılığı bağlamında hayatî öneme sahip bir hazinenin tozlu sandığından çıkarılarak günlük hayata dahil olabileceğini, böylelikle geleneğin geleceği inşasına imkan tanına bileceğini belirtiyoruz.

V. KAYNAKÇA

Arslan H. (der. ve çev.), (2002a). *Hermeneutik ve Hümaniter Disiplinler*, İstanbul: Paradigma Yayınları.

Arslan H. (der. ve çev.), (2002b). *İnsan Bilimlerine Prologomena, Dil, Gelenek, Yorum*, İstanbul: Paradigma Yayınları.

Aydemir Ö.K. (2011). *Söylem ve İktidar*, Bizim Külliye Dergisi, Ankara, S.: 48, s.93-96.

Aydemir Ö.K., (2013). *Çocuklara Yönelik Televizyon Kanallarında Dil Kullanımı*, Yeni Türkiye Dergisi Türkçe Özel Sayısı, Yıl: 9, Sayı: 55 Kasım-Aralık, Türkiye, s. 1292-1297.

Bernauer J.W. (2005). *Foucault'un Özgürlük Serüveni Bir Düşünce Etiğine Doğru*, Çeviren: İsmail Türkmen, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.

Demir N., Demir F., (2010). *Türk Ninnileri*, Ankara: Sarkaç Yayınları.

Gadamer H. G., (2008). *Hakikat ve Yöntem* (Çev: Hüsamettin Arslan, İsmail Yavuzcan), İstanbul: Paradigma Yayınları.

Karpuz H.Ö., (2004). *Türkçenin Çağdaş Sorunları (Anadili Bilinci Bölümü)*, İstanbul: Divan Yayınevi.

Keskin F., (1999). *Söylem, Arkeoloji ve İktidar*, Doğu Batı Dergisi, S.:9, s.: 15-23.

Huızınga J., (2006). *Homo Ludens, Oyunun Toplumsal İşlevi Üzerine Bir Deneme*, Çeviren: Mehmet Ali Kılıçbay, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Citation Information/Kaynakça Bilgisi

Aydemir, Ö.K., Er Aydemir, N., Babacan, T., (2015). "Türk Ninnilerinin Dilbilim ve Dil Felsefesi Temelli Özellikleri / Linguistics and Language Philosophy Based Features Of Turkish Lullabies", TURKISH STUDIES -International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic-, ISSN: 1308-2140, (Prof. Dr. H. Ömer Karpuz Armağanı), Volume 10/16 Fall 2015, ANKARA/TURKEY, www.turkishstudies.net, DOI Number: http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.8935, p. 183-192.